

A hangtárak gyűjtőköri együttműködése egy megyén belül

Köztudomású, hogy a hangzó dokumentumokból álló gyűjtemények jelenleg nálunk inkább nevezhetők hangtáraknak, mint zenei részlegeknek. (Legalábbis a közművelődési könyvtárak többségében!) Pedig az volna az ideális, és az felelne meg a kor követelményeinek, ha legalább a nagyobb könyvtárakban elkülönülne a zenei anyag, és megvalósulhatnának a zeneműtárak, illetve a komplex zenei részlegek. E kérdésben a szakemberek és a használók véleménye azonos: kizárólag anyagi okok akadályozzák ennek megvalósulását. (Hivatkozom itt *Skaliczki Judit* cikkére is, amely a *Könyvtáros* 1980/2. és 3. számában jelent meg.)

Megyénkben, Hevesben 1978—79-ben a korábbi hét mellett újabb huszonöt helyen valósult meg ez a korszerű könyvtári szolgáltatás. A Művelődési Minisztérium által juttatott összegből a megyei könyvtár vásárolta meg a berendezéseket, és vállalta a szervezőmunkát, valamint a szállítást is. Egy-egy könyvtár technikai berendezése 1 kezelőasztalból, a rajta elhelyezett 2 lemezjátszóból, 2 magnetofonból és 2, illetve 4 fejhallgatóból áll. (Ennek az összes költsége 20 ezer forint.) Napjainkban Heves megye könyvtárainak egynegyedében van ilyen gyűjtemény. A legrégibb, a megyei könyvtáré 1972-ben nyílt meg, de a szerzeményezés már 3—4 évvel régebben megkezdődött.

Gyűjtőkör — állomány

Gyűjtőkörünket az induláskor a következők szerint határoztuk meg, nem választván szét a nyomtatott, illetve a hangzó dokumentumokat: általános jellegű és gyűjteményes zenetudományi munkák; tudományos és szépirodalmi művek; hanglemezek (magyar zeneszerzők, magyar előadóművészek lemezei, kiemelve a barokk zenét); népzenei felvételek; szépirodalmi anyag; nyelvleckék (orosz, angol, francia, német stb.). A zenei gyűjteményt a munkásmozgalmi dalok, himnuszok egészítik ki. Az Európán kívüli zenei folklórt különgyűjtemény képviseli.

1980. január 1-i hatállyal gyűjtőköri szabályzatunkat — figyelembe véve az 1972. óta bekövetkezett változásokat, például a hangzó anyag kölcsönzését — így módosítottuk: A zenemű- és hanglemeztár gyűjtőköre a dokumentumfajták szerint hangzó, illetve nyomtatott dokumentumokra terjed ki; a tartalmi megoszlást tekintve pedig a hanglemez formájában vásárolt és rendelkezésre bocsátott anyag művészet felvételekből — zeneművek, szépirodalmi művek —, illetve ismeretterjesztő felvételekből s végül egyéb felvételekből áll.

Az alapl műveken kívül a zenetörténet valamennyi korszakának jeles alkotásait is megvásároljuk. Neves zeneszerzők egy-egy művét különböző előadók tolmácsolásában is rendelkezésre bocsátjuk, és gyűjteményünket nagy előadóművészek felvételeit tartalmazó lemezekkel tesszük teljessé. A hallgató tehát a komoly zene legkiválóbb képviselőinek vokális és hangszeres munkásságából egyaránt találhat anyagot.

Teljességre törekvően gyűjtjük a Magyarországon kereskedelmi forgalomban kapható barokk zenei felvételeket és a magyar népzenei lemezeket, valamint más népek eredeti népzenei felvételeit. Zeneműtárunkban a himnuszok, a mozgalmi dalok, az indulók és az alkalmi összeállítások is megtalálhatók, de — alapos válogatás után — vásárolunk klasszikusoperett-felvételeket, dzsesszt, sanzont és egy-egy tánczenei összeállítást is. A megjelenő irodalmi felvételeket — versek, drámák, drámarészletek, mesék — teljes számban beszerezzük, s figyelmet fordítunk az előadói lemezek gyűjtésére is.

Mivel az ismeretterjesztő felvételek közül a nyelvleckék iránt nagy az érdeklődés, 1—2 példányban ezeket is megvásároljuk.

Az egyéb kategóriába tartozó lemezek — például a zaj- és zörejel-felvételek — a különleges igények kielégítését teszik lehetővé.

A magnetofonszalagok és kazetták gyűjteménye felöleli az eredeti műsorról vásárolt, valamint a saját felvételeket. A műsorról együtt vásárolt szalagok kivétel nélkül a Magyar Rádió és Televíziótól származnak, s az audiovizuális oktatást szolgálják. (Nyelveleckék és a *Mindenki iskolája* magyar, illetve történelem tantárgyának sorozata.) Műsoros kazettáinkra — tartalmukat tekintve — ugyanaz vonatkozik, mint a hanglemezek gyűjtésére. Ezeket főleg kölcsönzésre szántuk. Saját felvételeink szalagon és kazettán helytörténeti vonatkozású eseményeket örökítenek meg, ezek később forrásértékűek lehetnek. (Helyszíni felvételek emlékműsorokról, hangversenyekről, író-olvasó találkozókról. A rádióban elhangzó Heves megyei, illetve egri vonatkozású műsorok.) De saját felvételeink számát gyarapítják a hallgatóktól kölcsön kapott lemezekről másolt anyagok (népzene) is.

A könyvek közül gyűjtjük a zenetudomány alapvető kézikönyveit, lexikonjait, a műjegyzékeket, monográfiákat, a kották és partitúrák vonatkozásában a reprezentáns művek kottáit, partitúráit, amelyek folyamatosan kiegészülnek a hanglemezekben található művek kottáival; a folyóiratok közül pedig a legfontosabb magyar nyelvű lapokat, illetve néhány külföldi kiadványt. Funkció szerint megkülönböztetjük a helyben használható és a kölcsönözhető dokumentumokat. A hangzó dokumentumok mintegy egyharmada kölcsönözhető. 1977-ben e célra 800 darabból álló alapgyűjteményt vásároltunk. Azóta két, illetve — szükség szerint — több példányban szerezzük be a hangzóanyagot, és a másodpéldányokat kölcsönözzük. Bizonyos művek (ezt az érdeklődés vagy az ár határozza meg) csak helyben hallgathatók, viszont a kölcsönözhető anyagok mindig van prézens háttere is. (Nyomtatott dokumentumok jelenleg a zeneműtárból nem kölcsönözhetőek.)

Kezdetől fogva fő célkitűzésünknek tartottuk, hogy a komoly zenét minél szélesebb körben népszerűsítsük, és a komoly zenei, valamint a hangdokumentumokat minél több ember számára tegyük hozzáférhetővé.

Állományunk jelenleg 5 ezer hanglemezt, 200 magnószalagot és 30 műsoros kazettát tartalmaz. A legfontosabb zenei szaklexikonokkal, műjegyzékekkel, monográfiákkal, zenei kézikönyvekkel rendelkezünk. Kevés viszont a kották és a partitúrák száma, amelyek nélkül pedig az említett célkitűzésünk nem valósítható meg maradéktalanul. Ideális lenne, ha minden lemez kottáját kézbe tudnánk adni. Hangzó anyagra beszerzési keretünkben évente 40 ezer forintot fordíthatunk.

A zenei könyvtári hálózat

A megyében a 4 járási könyvtár és 3 nagyobb községi könyvtár rendelkezik számottevőbb hangzó gyűjteménnyel (200—900 lemez). Ezekben a helyeken az érdeklődő a zenetörténet valamennyi korszakának kiemelkedő műveit megtalálja, amelyek kiegészülnek az irodalmi felvételekkel is. Az egyéb jellegű felvételek száma elenyésző. Két járási könyvtár (Hatvan, Heves) kölcsönzi anyagát. Egyikük (Hatvan) pedig írásban is rögzítette gyűjtőkörét.

Megyénkire jellemző az a törekvés, hogy a könyvtár megfelelő zenei alapgyűjteményt hozzon létre a kapcsolódó irodalmi és egyéb felvételekből. Az úgynevezett könyvzenei felvételek vásárlását nem tartjuk kívánatosnak.

A községi könyvtárak esetében a következőképpen jártunk el: a technikai bázis létrehozása után az érintett tanácsokhoz szerződésjavaslatot küldtünk, amely tartalmazta a részleg létrehozásának elvi célkitűzéseit, továbbá a felhívást a hangzó dokumentumok beszerzéséhez szükséges anyagi fedezet megteremtésére. A megyei könyvtár vállalta a vásárlás lebonyolítását, a lemezek feldolgozását, helyszínen szállítását és a katalógus kiépítését. Huszonhárom könyvtár élt ezzel a lehetőséggel, átlagosan 3 ezer forintot adtak — a könyvbeszerzési keretük nagyságától függetlenül — erre a célra.

A gyűjtőkör kialakításáról szóban állapodtunk meg, ennek alapján a községi könyvtárak részére klasszikus komolyzenei felvételeket, valamint kevés mai művet vásárolunk, továbbá irodalmi lemezeket, megzenésített verseket, meselemezeket, népzenei, mozgalmi anyagot.

A községi könyvtárak olvasóinak többsége általános iskolás, tehát elsősorban az ő érdeklődési körüket kell figyelembe venni, ehhez járul hozzá még az intézmények rendezvényeikhez kapcsolódó anyag. Véleményünk szerint a legcélszerűbb

a tantervi követelményeket szem előtt tartva, velük összhangban kialakítani a gyűjteményeket. Természetesen egy 50—100 lemezből álló zenetörténeti keresztmetszetre mindenütt szükség van, és nem hanyagolható el a mozgalmi anyag sem.

A központi ellátás addig fog tartani, amíg a könyvtárosok megtanulják a hangzó anyaggal való munkát. A fő gond, a címleírás megszűnik, ha megindul a központi hanglemezzel- és cédulaellátás. (Időközben megvalósult. — A szerk.)

Egerben a megyei könyvtár gyűjteményén kívül számottevő, feldolgozott hangzó dokumentumanyag nincs. A gyermekkönyvtár 1978-ban kapott lejátszó berendezést, és ekkor kezdtük el a lemezek gyarapítását is. Gyűjtőkörre csak az irodalmi felvételekre, ezek közül is főleg a mesékre terjed ki. Ha más jellegű hangzó anyagra van szükségük, a felnőtt részlegtől kéri el.

Megegy vonatkozásban már gyűjtőköri együttműködésről is beszélhetünk. A költséges zenei kézikönyveket — egy példányban — a megyei könyvtár szerzi be, és itt férhetnek hozzá az érdeklődők. Egyébként most, hogy számban és jelentőségében megnövekedett megyénkben is a hangzó anyagok gyűjteménye, érdemes lenne megvalósítani valamiféle kiterjedtebb, ésszerűbb gyűjtőköri együttműködést is. A megyei könyvtár gyűjthetné például teljességre törekedve a helytörténeti anyagot, az egyik járási könyvtár az irodalmi, a másik a népzenei felvételeket stb. Az országos gyűjtőköri egyeztetést is időszerűnek és megvalósíthatónak tartjuk.

Reyka Magdolna

A zenei könyvtáros és a hallgatók

E lap hasábjain már sok olyan írás jelent meg, amely a zenemű- és hangtárakkal foglalkozott, mégis úgy érzem, hogy egy gondolatkör említetlen maradt. Talán nem is véletlenül, hiszen egy kevésbé feltérképezett területről van szó, amelynek részletes tárgyalásához, elemzéséhez még nem gyűlt össze elegendő tapasztalat. Ez pedig nem más, mint a zenei könyvtáros és a hallgató kapcsolata, azaz: a „hallgatószolgálat”.

Ha a zene — pontosabban: a komoly zene — iránt érdeklődőnek rendelkezésre állnak a katalógusok, a hanglemezek, a hi-fi készülékek és a fejhallgatók, vajon megkapott-e már mindent? Bizonyos esetekben igen. De gondoljunk azokra a hallgatókra, akik tévován nyúlnak a katalógushoz, ahol hangnemjelzéssel kezdődő, látszólag egyforma címek sorakoznak, és sokszor csak a mű jegyzékszámában van eltérés. Hegedű- és zongoraversenyek, szvittek, szonáták stb. katalóguscédulái. A hallgató pedig sokszor tanácstalan, melyiket válassza, melyik fog tetszeni? Ha ő nem tud választani, dönteni, segít a zenei könyvtáros. De segítsége vajon mindig a legjobb értelemben vett segítség is? Mert az ajánlás — tudjuk — kockázat, sőt felelősség is! A „Kinek, mit ajánljunk, hogyan ajánljunk?” kérdések akkor kapnak különösen nagy hangsúlyt, ha olyan olvasóval kerülünk kapcsolatba, aki most teszi az első lépéseket a komoly zene megismerésének útján.

Tapasztalatom szerint a diákok vagy a zenében kevésbé jártas felnőttek a tetzésüket legjobban megnyerő komolyzenei művek közül nagy valószínűséggel ezeket sorolják fel: *Vivaldi* A négy évszak; *Ravel* Bolero; *Debussy* A tenger; *Dvořák* Újvilág szimfónia; *Beethoven* V. és IX. szimfónia. (Természetesen a sor ennél hosszabb.) A felsorolás nem minden ok nélkül tartalmazza ezeket a műveket. De miért éppen ezeket? Mielőtt e kérdésre kitérnénk, nézzük meg, milyen lehetőségek közül választhatunk akkor, ha meg akarjuk kedveltetni valakivel a komoly zenét. (A kedvelés alatt a befogadásnak azt a szintjét értem, amelynél a hallgató nem kívülállóként érzékeli a zenét, hanem átéli, idegrendszerének tapintásával magára vonatkoztatja megnyugtató és nyugtalanító mozzanatait; a zenei történés magában a hallgatóban játszódik le.)

A következő lehetőségek közül választhatunk: 1. Hagyjuk magára a hallgatót. Keressen magának zenét, hallgasson, amit akar, ne zavarjuk üntím szabadidő-tevékenységében; 2. A „Madár — méhecske — patakcsobogás”-változat; 3. Analizáljunk. Készítsünk tématerképeket; 4. A tisztán zenei jelentés befogadásának, megértésének segítése.